O93, f. 11va; V630, f. 31va; N442, f. 31rb; I83, f. 64vb; VD38, f. 58rb; SG670, p. 107b; P9629, f. 7r; Bcan4, f. 57v; E97, f. 33rb; P102; BII13, f. 54rb; S105, f. 42v

[a]INCIPIT[b] [c] EPISTOLA TELESPHORI[d] PAPAE DE IEIUNIO SEPTEM EBDOMADARUM[e] ANTE PASCHA ET DE MISSARUM <E97, f. 33va> CELEBRATIONE IN NOCTE SANCTA NATALIS DOMINI ET, QUO TEMPORE ALIIS DIEBUS MISSAE[f] CELEBRENTUR[g], ET DE EPISCOPORUM DEFENSIONE[h].

Bcan4; BII13: *I*

P102: I De ieiunio septem ebdomadarum ante pascha

[H. 1] Carissimis[i] fratribus et dilectissimis episcopis Telesphorus[j] Romanae urbis archiepiscopus salutem[k] in domino.

Credimus <I83, f. 65ra> sanctam <SG670, p. 108a>

---

5 a *In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet* | b *Vor* Incipit] Decreta telesphori papę *E97* | c *Überschrift*] EPISTOLA TELESPHORI PAPAE QUOD CLERICI VII EBDOMADAS ANTE PASCHA A CARNIBUS ABSTINERE DEBEANT ET UT IN NOCTE NATALIS DOMINI MISSA CELEBRETUR ET QUANDO YMNUS ANGELICUS DICI DEBEAT UTQUE HORA TERTIA SEMPER MISSAE FIANT ET QUALES PERSONAE AD ACCUSATIONEM SINT ADMITTENDAE *SG670;* INCIPIUNT DECRETA thelesfori papę *P102; Überschrift fehlt, am Rande* Incipit decretalis epistola telesfori papae de ieiunio VII ebdomadarum et de celebratione missę hora tertia quia dominus crucifixus est et spiritus sanctus super apostolos ascendit et ut ymnus angelicus ab episcopis pro tempore et loco in missarum sollemniis recitetur ac sine strepitu decertantium caritas custodiatur et veritas defendatur *BII13* | d TALEFORI *VD38* **6** e EBDOMARUM *P9629;* eddomadarum *E97* **10** f MISSA *VD38* | g CAELEBRANTUR *I83;* CELEBRENT *VD38* **11** h DEFENSIONE] DEFENSIONE DECRETA TELESPHORI *V630; P9629;* defensione capituł VI *E97* **14** i Carissimis *korr. aus* Carismis *BII13;* mīs *S105* **15** j talesforus *VD38* | k salutem in domino] in domino salutem *Bcan4*

Telesphorus-Brief,17–23 Credimus … erudiri] Cass. hist. trip. V. 29.

Telesphorus-Brief,17–48 Credimus … studeant] **Coll. Ans. ded. XI,6**; **Ps.-Remedius c. 28** (*Rubrik*: De ieiunio septem ebdomadarum ante pascha a clericis observando. Ex epistola Telesphori papae scripta omnibus episcopis; 28 sanctam et *fehlt*; 35f. accusationibus ... recipere in *fehlt*; 41 domini dicuntur] dicuntur Domini); **Coll. trip. A 6,1** (*Rubrik*: Omnibus episcopis. De ieiunio clericorum ante Pascha Telesphorus papa vii a Petro in decretali suo; 27 a nobis *fehlt*; 34-43 Et ... distincti *fehlt*; 47

fidem <BII13, f. 54va> vestram in[l] apostolorum[m] eruditione <VD38, f. 58va> fundatam[n] hanc <V630, f. 31vb> tenere et hanc populis[o] [p] universis exponere, quae[q] videlicet a constitutis apostolorum eorumque successorum nulla ratione dissentit[r] [s], per quos iustum est ceteros erudiri.

I83: Quod per septem ebdomadas clericis sit ieiunandum ante sanctum pascha

S105: De ieiunio septem eptomadarum

Quapropter[t] cognoscite a nobis et cunctis episcopis in hanc[u] sanctam et[v] apostolicam sedem congregatis[w] statutum esse, ut septem[x] ebdomadas[y] plenas ante sanctum pascha[z] omnes clerici in sorte domini vocati a carne ieiunent, quia, sicut discreta[a] [b] debet esse vita clericorum a laicorum conversatione, ita et in[c] ieiunio

---

18 l in *fehlt BII13* | m apostolorum eruditione *korr. aus* eruditione apostolorum *O93* **19** n fundata *P102* **20** o populis universis] universis populis *E97* | p populis universis exponere *korr. aus* populis *P9629* **21** q qui *SG670; S105* **22** r *am Rande* discordat *VD38* | s dissentiunt *SG670; S105* **27** t *am Rande* Nota *V630; I83; am Rande drei Punkte N442* **28** u hanc sanctam et apostolicam sedem] hac sancta et apostolica sede *E97* | v et *fehlt SG670; S105* | w congregatis *korr. aus* congregastis *BII13* **29** x septem *korr. aus* sepem *BII13* | y ebdomades *P102* **30** z pascha *korr. aus* pacha *V630* **31** a *am Rande* divisa *VD38* | b decreta *P9629* **32** c in *fehlt I83; Bcan4; BII13*

27–31 Quapropter…ieiunent] Telesf. vit. c. 2. in libr. pontif.

---

inhaerere] iubente). **17–253** Credimus…dolum] **Polycarpus V,1,8** (*Rubrik*: Clarissimis fratribus et dilectissimis episcopis Telesphorus Romane urbis archiepiscopus salutem in Domino; 32 ita *fehlt*; 36 impulsationibus] pulsationibus; 38 semper *fehlt*; 41 domini dicuntur] dicuntur domini; 45-125 Has ... recitandus *fehlt*; 131 dilacerandi] dilacerandi sunt; 136 eos debet] debet eos; 158 ordinationem accusat] accusat ordinationem; 163-186 Christus ... coinquinet *fehlt*; 200 adversus] contra; 208 qui *fehlt*; 213 vestros] nostros; 253 dolum] dolos).
27–33 cognoscite…discretio] **Ivo, Decr. IV,25** (*Rubrik*: Omnibus episcopis Telesphorus VII a Petro in decretali suo; 34-43 Et ... distincti *fehlt*); **Ivo, Pan. II,174** (*Rubrik*: De ieiunio clericorum. Omnibus episcopis Telesphorus septimus a Petro in decretali suo; 34-43 Et ... Distincti *fehlt*). **29–33** statutum…discretio] **Sentenzen c. 239** (s. auch 44-56); **Anselm v. Lucca VII,156** (29: statutum esse] Statuimus) (s. auch 44-56); **Gratian D. IV, c. 4** (*vgl.* 29-48). **29–48** statutum…studeant] **Gratian D. IV, c. 4** (Rubrik: Septem ebdomadibus a carne et deliciis ante pascha clerici abstineant. Thelesphorus Romae urbis Archiepiscopus omnibus Episcopis; 29: statutum esse] Statuimus; 34-43 Et ... distincti *fehlt*; domino *fehlt*). **29–57** statutum…nuntiatus] **Polycarpus III,25,1** (*Rubrik*: De observatione XL atque ieiunii. Telesphorus Romane urbis archiepiscopus omnibus episcopis; 29: statutum esse] Statuimus; 34-43 Et ... distincti *fehlt*; 47 domino *fehlt*).

debet fieri discretio[d].

Et[e] sicut laici et[f] saeculares homines nolunt eos recipere in[g] accusationibus et infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere[h] in impulsationibus suis[i], <N442, f. 31va> quoniam in omnibus discreta debet semper[j] esse et segregata vita et conversatio clericorum a[k] saecularium <O93, f. 11vb> laicorum. Et sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus[l] et familiares domini dicuntur salvatoris, ita moribus et conversatione <SG670, p. 108b> atque sanctitate debent esse distincti.

I83: Qualiter ordo clericorum domino sit serviendus

Has[m] ergo septem ebdomadas[n] omnes clerici a carne et deliciis ieiunent, et hymnis et[o] vigiliis atque orationibus[p] <I83, f. 65rb> domino inhaerere[q] die noctuque studeant.

I83: Ut sancta domini salvatoris nocte missa celebretur et ut gloria in excelsis deo cantetur

Bcan4: II

P102; BII13: II De missarum celebratione in nocte sancta natalis domini et quo tempore aliis diebus missę celebrandę sint[r]

[H. 2] Nocte[s] vero sancta nativitatis[t] domini salvatoris

---

33 d discreto *Bcan4* **34** e *am Rande Nota V630* | f et *fehlt V630* **35** g in accusationibus et infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **36** h recipere in *korr. aus* recipere *O93* **37** i suis *fehlt V630* **38** j semper esse] esse semper *I83* **39** k ac *V630; E97* **40** l *am Rande* servitiis *VD38* **45** m *am Rande* Nota *I83* | n ebdomades *P102* **46** o ac *VD38;* hac *P102* **47** p orationibus domino *korr. aus* orationibus *V630* | q *am Rande* coniungi *VD38* **53** r sunt *P102* **54** s *am Rande drei Punkte N442; am Rande* Nota *I83; E97* | t nativitatis *korr. aus* nativitas *E97*

34–37 Et…suis] Ben, III. 211. (cf. Fab. 13, Steph. 7, Sixt. II. pp. 8, Euseb. 3, Iul. 19). **54–56** Nocte…decantent] Telesf. vit. c. 2. in libr. pontif.

34–39 sicut…laicorum] **Sentenzen c. 46**; **Anselm v. Lucca III,29**; **Coll. trip. A 6,2**(*Rubrik*: Clericos non esse accusandos a laicis; 36 eos] clericos); **Ivo. Decr. VI,313**. **45–48** Has…studeant] ; **Gratian D. IV, c. 4** (*vgl.* 29-48). **45–57** Has…nuntiatus] **Sentenzen c. 239** (s. auch 28-32); **Anselm v. Lucca VII,156** (s. auch 28-32). **54–57** Nocte… nuntiatus] **Ivo, Decr. II,71** (*Rubrik*: Telesphorus septimus a Petro in decretali suo; 57 nuntiatus] enuntiatus; 57-68 sicut ... praesepio *fehlt*; 74-105 Ceterum ... tuorum *fehlt*; 113 enim] vero; 115 quia] quia in; 115 crucifixus] crucifixus est; 115f. super ... sanctus] Spiritus sanctus super apostolos; 116 descendisse legitur] legitur descendisse). **54–72** Nocte… voluntatis] **Coll. Ans. ded. XI,42** (s. auch 112-115); **Ps.-Remedius c. 29**

missas[u] celebrent et hymnum angelicum in eis sollemniter[v] decantent, quoniam[w] et[x] eadem nocte ab angelo pastoribus[y] est nuntiatus, sicut ipsa[z] veritas testatur dicens: <VD38, f. 58vb> Pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigilias[a] noctis supra[b] gregem suum. Et[c] ecce angelus <BII13, f. 54va> domini stetit iuxta illos et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere, ecce <Bcan4, f. 58r> enim evangelizo vobis <P9629, f. 7v> gaudi[um magnum, quod erit omni populo, quia natus est[d] vobis hodie <E97, f. 33vb> salvator, qui est Christus dominus, in civitate David. Et hoc vobis sign]um: Invenieti[s[e] infantem pannis involutum et positum in praesepio. Et subito <SG670, p. 109a> facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium deum] et di<S105, f. 43r>centium: [Gloria in altissimis deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

O93; V630; P9629; N442; I83; VD38; Bcan4

Ceterum[f] considerat impius iustum et quae]rit[g], ut occidat[h] eum. Dominus non [derelinquet[i] eum in

---

55 u missos *O93;* missas *korr. aus* missam *SG670;* missam *S105* **56** v *am Rande* festive honorifice *VD38* | w *am Rande Nota V630* | x et *fehlt SG670; S105* **57** y pastoribus] pastoribus ipse *korr. aus* pastoribus *SG670* | z ipse *Bcan4* **59** a vigilias *korr. aus* vigili *P102* **60** b super *V630; E97* | c Et *fehlt I83* **65** d est *fehlt BII13* **67** e *am Rande* Hic respice in sequenti pagina et lege Reliquis enim temporibus usque famulari mereamini vestro salvatori *P9629* **74** f *am Rande* q. *BII13* | g quęrat *P102* **75** h occidat *korr. aus* occidet *BII13* | i derelinquat *VD38;* derelinquid *Bcan4*

58–72 Pastores…voluntatis] Luc. II. 8-14. **74–89** Ceterum…eum] Ps. XXXVI. 32-40.

(*Rubrik*: De tempore missae et quod angelicus hymnus dicendus est solummodo tempore congruo. Ex eadem epistola; 56 et *fehlt*) (s. auch 112-124); **Coll. trip. A 6,3** (*Rubrik*: De nocturna missa in Natale Domini et hymno angelico; 57 nuntiatus] enuntiatus; 57-68 sicut ... praesepio *fehlt*); **Gratian D. I de cons. c. 48** (*vgl.* 54-116). **54–116** Nocte… legitur] **Gratian D. I de cons. c. 48** (*Rubrik*: Qua hora sint missarum solempnia celebranda. Item Thelesphorus Papa VII. a Petro; 54 vero *fehlt*; 55 celebrent] celebrent presbiteri; 57-68 sicut ... praesepio *fehlt*; 71 altissimis] excelsis; 74-105 Ceterum ... tuorum *fehlt*; 113 enim] vero; 115 quia] quia in; 115 crucifixus] crucifixus est; 116 descendisse legitur] legitur descendisse).

68–72 Et…voluntatis] **Gratian D. I de cons. c. 48** (*vgl.* 54-116).

manus[j] eius, et non condemnabit eum, cum iudicabitur illi. Exspecta dominum] et custodi viam[k] eius, et <I83, f. 65va> exaltabit te, ut posside[as terram, cum interibunt impii, videbis[l]. Vidi impium robustum[m] et] fortissimum[n] sicut indigenam virentem et transivi, et ecce non erat, et quaesivi eum, [et non est inventus[o]. Custodi sim]plicitatem et vide rectum, quia[p] erit in extremum[q] viro pax. Praevaricatores autem[r] interibunt pariter, [et novissimum] impiorum peribit[s]. Salus autem iustorum a domino, fortitudo eorum in tempore tribulationis, et auxiliabitur eis dominus et salvabit eos[t] [u], eripiet[v] <VD38, f. 59ra> eos ab impiis et salvabit eos, quia[w] speraverunt[x] in eum[y]. Et alibi: Quid gloriaris in malicia, <V630, f. 32ra> potens[z]? Misericordia[a] [b] dei tota die. Insidias[c] cogitavit[d] lingua tua quasi novacula acuta[e] faciens dolum. Dilexisti maliciam <BII13, f. 55ra> magis[f] quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad devorandum, lingua dolosa, sed deus destruet te in sempiternum, terrebit et evellet te de tabernaculo et eradicabit te de terra viventium, et videbunt iusti et timebunt <I83, f. 65vb> et super eum ridebunt[g]. Ecce vir, qui non posuit deum[h] fortitudinem suam, sed speravit in

---

76 j manus eius] manibus eius *korr. aus* manibus *BII13* **77** k vias *V630; P9629* **79** l videbunt *VD38; Bcan4; P102; BII13* **80** m *am Rande* fortem *VD38* | n fortis *VD38* **82** o inventus *korr. aus* inventus locus *VD38* **83** p quia *korr. aus* qu *P9629* | q extremum *korr. aus* extremo *P9629;* extremo *VD38; Bcan4; P102* **84** r autem *fehlt SG670; S105* **85** s peribunt *I83; Bcan4; interibit, interlinear vel peribit E97* **87** t eos] eos et *SG670; BII13; S105* | u eos, eripiet eos ab impiis et salvabit eos] eos et eripiet eos ab impiis et salvabit eos *korr. aus* eos *BII13* | v eripiet eos ab impiis et salvabit eos quia speraverunt in eum *korr. aus* quia speraverunt in eum eripiet eos ab impiis et salvabit eos *P102* **88** w quias *P9629* | x speraverunt *korr. aus* sperunt *N442* **89** y eo *N442* **90** z potens Misericordia dei] potens *korr. aus* potens misericordia dei *P9629:* potens Misericordia dei *fehlt SG670; S105* | a Misericordia dei *fehlt E97* | b Misericordia dei tota die *fehlt I83; Bcan4; E97* | c Indias *VD38* **91** d cogitavi *P102* | e acuta *korr. aus* tua *SG670;* tua *S105* **92** f magis quam bonum] super benignitatem *I83; Bcan4; SG670; S105* **98** g ridebunt] ridebunt et dicent *korr. aus* ridebunt *P102* **99** h deo *Bcan4*

89–106 Quid… tuorum] Ps. LI. 3-11.

multitudine[i] divitiae[j] [k] [l] suae[m], confortatus <N442, f. 31vb> est in[n] insidiis[o] suis. Ego autem sicut oliva virens in domo dei, speravi in misericordia dei, in saeculum et in aeternum. Confitebor tibi in saeculum, quoniam[p] fecisti, et exspectabo nomen tuum, quoniam[q] bonum in conspectu misericordium[r] [s] [t] tuorum.

SG670; S105

P9629: Item de episcopis non urguendis aut acusandis a populo et de tempore misse

I83: Ante horam diei tertiam missa non sit celebranda

VD38: Quod ante horam die tertiam missam dominicis diebus missas non sint celebrande

S105: de tempore missae et sacerdotes non inestentur

Reliquis[u] enim[v] temporibus missarum celebrationes ante horam diei[w] tertiam minime sunt[x] celebrandae, quia[y] [z] eadem hora et dominus crucifixus et super apostolos spiritus sanctus descendisse[a] legitur.

VD38: DE EPISCOPIS NON ARGUENDIS A POPULO

---

100 i multitudinem *I83* | j *interlinear* vel arum arum *E97* | k misericordiae *V630* | l divitiae suae] divitiarum suarum *I83; Bcan4; P102; BII13; S105* | m suarum *VD38* **101** n in insidiis] divitiis *V630* | o divitiis *V630;* insidiis *korr. aus* sidiis *S105* **104** p quia *I83* | q quoniam bonum *fehlt VD38; P102; BII13* **105** r *am Rande* hoc est sanctorum quia die imitantur misericordiam *VD38* | s misercordiarum *BII13; S105;* sanctorum *E97* | t misercordium tuorum] misericordiarum tuarum *korr. aus* misericordium tuorum *P9629; SG670;* misercordiarum tuarum *I83; Bcan4; BII13* **113** u *am Rande* Nota *V630; I83; am Rande drei Punkte N442* | v autem *SG670; S105* **114** w diei *korr. aus* die *O93;* die *VD38* | x sunt *fehlt I83; VD38; P102; BII13* **115** y *am Rande* De sacerdotibus a vulgo non iudicandis *I83* | z quia *korr. aus* qui *V630* **116** a descendisse *korr. aus* discendisse *O93*

113–115 Reliquis…crucifixus] Telesf. vit. c. 2. in libr. pontif.

113–116 Reliquis…legitur] **Coll. Ans. ded. XI,42** (s. auch 53-71); **Coll. trip. A 6,4** (*Rubrik*: De hora misse cotidiane; 113 enim] vero; 115 quia] quia in; 115 dominus] Dominus est; 115 descendisse legitur] legitur descendisse); **Gratian D. I de cons. c. 48** (*vgl.* 54-116). **113–125** Reliquis…recitandus] **Ps.-Remedius c. 29** (113 enim] autem; 125 celebrandus ... recitandus] recitandus est) (s. auch 53-71). **113–116** missarum…legitur] **Regino I,188** (116: legitur] legitur excepta nocte sanctae nativitatis); **Burchard III,63** (116: legitur] legitur excepta nocte sanctae nativitatis); **Ivo, Decr. III,65** (*Rubrik*: Ut ante horam diei tertiam non sint misse celebrande. Ex epistola Telesphori pape, cap. 6; 115 crucifixus] crucifixus est; 116 spiritus sanctus] sanctus Spiritus; 116: legitur] legitur excepta nocte nativitatis); **Ivo, Pan. II,40** (*Rubrik*: Qua hora celebranda sit missa. Ex epistola Thelesphori pape, cap. vi; 115 crucifixus] crucifixus est; 116: legitur] legitur excepta nocte Nativitatis); **Polycarpus III,16,5** (*Rubrik*: Telesphorus papa; 116: legitur] legitur excepto nocte sanctae nativitatis).

Bcan4: III

P102; BII13: III De angelico hymno gloria in excelsis deo et de episcopis non arguendis a populo

S105: Angelicus ymnus dicendus est solummodo tempore congruo

[H. 3] Ab episcopis autem[b] idem angelicus hymnus pro tempo<VD38, f. 59rb>re et[c] loco in[d] missarum solemniis[e] celebrandus[f] est atque solemniter recitandus.

N442: De episcopis non arguendis a populo

Ipsi[g] enim, qui <E97, f. 34ra> proprio ore corpus domini conficiunt[h] [i] [j], ab omnibus[k] oboediendi[l] et timendi[m]

BII13: quod domini sacerdotes non sunt dilacerandi

et non dilacerandi[n] aut detrahendi,

O93: Item de episcopis non arguendis qui accusanda populus non audeat

I83: De sacerdotibus a vulgo non iudicandis

---

123 b autem *fehlt VD38* **124** c et] et in *SG670; S105* | d in missarum solemniis] missarum sollemnia *BII13* **125** e solemniis] sollemniis est *korr. aus* sollemniis *SG670* | f celebrandus est atque solemniter *fehlt SG670; S105* **127** g *am Rande drei Punkte N442* **128** h *am Rande* consecrant *VD38* | i conficiunt *korr. aus* conficunt *BII13* | j conficiunt ab omnibus] conficiunt ab omnibus sunt *korr. aus conficiunt V630* | k omnibus] omnibus sunt *O93; P9629; E97* | l obediendi *korr. aus* obeedi *P102* **129** m timendi] timendi sunt *SG670; S105* **131** n dilacerandi] dilacerandi sunt *VD38; BII13 ;* delacerandi *O93; SG670; Bcan4; S105;* dilacerandi

---

123–125 Ab…recitandus] Telesf. vit. c. 2. in libr. pontif. **127–128** qui…conficiunt] Hieronym. ep. ad Heliod. no. 8. (1, 34.) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 97. Cf. Pont. 2, Ant. 7, Fel. II. pp. 11, Dam. 20.

123–125 Ab…recitandus] **Coll. Ans. ded. X,98**. **127–142** Ipsi…magistrum] **Ivo, Decr. VI,314** (*Rubrik*: Vulgus non recipiendum in accusatione sacerdotum. Paulo post; 127: Ipsi enim] Sacerdotes; 128 omnibus] omnibus sunt; 144-157 Nullo ... vulnerant *fehlt*; 158f. qua - qui] qui eos qui ab eo constituuntur); **Gratian C. VI, q. 1, c. 8** (*vgl.* 127-205). **127–159** Ipsi…cupit] **Coll. trip. A 6,5** (*Rubrik*: Et paulo post, Vulgus non recipiendum in accusatione sacerdotum; 127 Ipsi enim] Sacerdotes; 128 omnibus] omnibus sunt; 131 et *fehlt*; 144-157 Nullo ... vulnerant *fehlt*; 158f. qua ... qui] qui eos qui ab eo constituuntur). **127–161** Ipsi…sunt] **Anselm v. Lucca III,13** (s. auch 190-252). **127–172** Ipsi…humanarum] **Bonizo III,41** (*Inskription*: Calistus; 158: ordinationem] constitutionem). **127–205** Ipsi…insidiandi] **Gratian C. VI, q. 1, c. 8** (*Rubrik*: Populus sacerdotes arguere uel increpare non ualet. Item Telesphorus Papa; 127: Ipsi enim] Sacerdotes; 131 et *fehlt*; 144-157 Nullo ... vulnerant *fehlt*; 158 qua] qui eos qui ab eo; 159 qui *fehlt*; 159-196 a ... Nec *fehlt*; 197 idonei] idonei non; 200 patres] Patres id est sacerdotes; 204 omnes] omnes id est sacerdotes; 204 respuendi] respuendi aut accusandi).

quia[o] [p], a quibus se domini[q] populus benedici[r], salvari et instrui cupit, nullatenus eos debet arguere, nec vulgus[s] in eorum <BII13, f. 55rb> accusatio<I83, f. 66ra>ne[t] suscipi.

Bcan4: De sacerdotibus a vulgo non iudicandis

Populus[u] enim ab eis docendus est et corripiendus, non ipsi ab eo, quia non est discipulus super magistrum.

S105: Sacerdotibus deceptio nullatenus fieri debere

Nullo[v] modo igitur <SG670, p. 109b> domini[w] pontifices et reliqui sacerdotes, quibus domini commissa[x] est plebs[y], rite[z] [a] populum possunt corrigere, si deceptionis se cognoverint[b] laqueo infestari[c].

I83: Doctores legis que legis sunt sapere non sacerdotes dei molestare

VD38: Quod episcopi et reliqui domini sacerdotes nullatenus argui a populo nec a vulgo debeat accusari

Unde[d] iustum est omnes in[e] universo[f] orbe doctores legis ea, quae legis sunt, sapere, et non sacerdotes domini labiis suis aut quibuslibet machinationibus[g] maculare[h], dum ipsos disponunt[i] aut cupiunt[j] maculare, potius[k] seipsos maculant et vulnerant.

Dei[l] ergo ordinationem accusat[m], qua[n] constituuntur,

---

135 o *am Rande Nota V630* | p quia a *korr. aus* quia *BII13* | q domini populus] populus domini *E97* | r benedici] benedici et *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **137** s *am Rande* vulgus dicitur rustica multitudo *VD38* **138** t accusationem *VD38; P102; BII13* **140** u Populus *korr. aus* Popolus *I83* **144** v *am Rande* | w deum *V630* **146** x commissa est *korr. aus* commisse *O93* | y ples *P9629* | z *am Rande* recte *VD38* | a rite *korr. aus* rte *BII13* **147** b cognoverunt *V630;* agnoverint *VD38; P102; BII13* **148** c *am Rande* persequi *VD38* **153** d *am Rande* Nota *I83* | e in *fehlt V630; I83; Bcan4* | f universo *korr. aus* uno *P9629* **155** g *interlinear* malignis et insidiosis dispositioniobus *VD38* **156** h maculari *I83*; maculare] maculare Quia *SG670; S105* | i disponunt *korr. aus ponunt V630* | j caipiunt *P102* **157** k potius *korr. aus* potios *O93* **158** l *am Rande Nota O93* | m accusant *I83; SG670; Bcan4; S105;* accusat] accusat in *E97* | n qua constituuntur qui] qui eos qui ab eo constituuntur *korr. aus*

141–142 quia…magistrum] Matth. X. 24. **153–157** Unde…vulnerant] Cass. hist. trip. V. 29. Cf. Anacl. 6. **158–159** Dei…cupit] c. 1. Angilr. aut Ben. II. 365. III. 167. (Isid. sent. III. 39. no. 2). Cf. Euseb. 9.

158–159 Dei…cupit] ; **Gratian C. VI, q. 1, c. 8** (*vgl.* 127-205).

qui sacerdotes accusat[o] vel damnari[p] cupit[q], a quibus se omnes fideles cavere debent, quia non solum, qui faciunt, sed[r], qui consentiunt facientibus, rei sunt.

I83: Ut qui sacerdotem condempnat christum spernit

Christus[s] enim filius[t] dei dominus[u] noster humano generi salutem[v] <VD38, f. 59va> condonans plenam de nobis ait: Qui vos recipit, me recipit, et qui vos spernit, me spernit. Si ergo <Bcan4, f. 58v> dominus in eis recipitur[w] et[x] reicitur[y] [z] [a], <O93, f. 12ra> procul dubio ipsius sunt, qui in eis rei<SG670, p. 110a>citur vel suscipitur[b]. Et tu, quis[c] es, qui <I83, f. 66rb> iudicas servum[d] alienum? Procul dubio transgressor es legis dei et apostolorum atque prophetarum, et non solum harum[e], sed etiam humanarum.

I83: Alienum servum non esse iudicandum

Omnes[f] enim leges tam divinae quam et humanae alienum servum <BII13, f. 55va> iudicare prohibent. Quid, putas, erit de te, cum transgressores et conculcatores[g] legis <V630, f. 32rb> dei damnabuntur? Profecto et tu damnaberis, quia postposuisti mandatum dei et tuam adimplesti[h] voluntatem, quoniam sicut digni sunt[i], qui mandata[j] dei adimplent atque

---

quia constituuntur qui *V630;* qui *VD38; P102; BII13 ;* qui constitutos sibi *SG670; S105*
159 o accusant *SG670; S105* | p damnare *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | q cupiunt *SG670; S105* **161** r sed] sed etiam *SG670; S105* **163** s *am Rande Nota I83* | t filius dei] dei filius *I83; SG670; Bcan4; S105* | u deus *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **164** v salutem *korr. aus* saluti *O93* **167** w respicitur *P9629* | x et reicitur *fehlt S105* | y *am Rande* repellitur *VD38* | z reicitur *korr. aus* recitur *V630* | a reicitur procul dubio ipsius sunt qui in eis reicitur *korr. aus* reicitur *BII13* **169** b suspicitur *I83* | c qui *O93* **170** d servum alienum] alienum servum *I83; SG670; Bcan4; S105* **172** e *am Rande* subauditur legum *VD38* **174** f *am Rande* Nota *I83* **177** g *am Rande* contemptores *VD38* **179** h adimplesti *korr. aus* adimpesti *E97* **180** i sunt] sunt vita *E97* | j mandatum *V630*

160–161 quia…sunt] Ben. III. 261. 386. (Rom. I. 32). Cf. Anacl. 19, Alex. 6, Pii 8, Fab. 6, Luc. 7, Iul. 10, Pelag. II. pp. ep. 1. **165–166** Qui…spernit[2]] Matth. X. 40. Luc. X. 16. **169–170** Et…alienum] Rom. XIV. 4. **174–175** Omnes…prohibent] sec. Ben. III. 441. tit. Cf. Clem. 38.

169–175 tu…prohibent] **Ivo, Decr. XVI,112** (*Rubrik*: Thelesphorus papa fratribus episcopis; 170 servum alienum] alienum servum).

custodiunt, ita rei et digni sunt morte, qui ea[k] postponunt[l] [m] et in vanum[n] ducunt[o]. Est enim[p] in[q] apostolicis scriptum institutis:

BII13: de vita alterius non laceranda

Alterius[r] vitam nemo laceret[s] et de malo alieno os suum non coinquinet[t].

P9629; S105: Ne absens accusetur et qui accusari non possunt

I83; Bcan4: De absente accusato[u]

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII De accusatoribus et accusationibus

[H. 4] Accusatores[v] vero et accusationes, quas leges saeculi non admittunt, et nos submovemus[w], et[x] accusatori omni[y] non credi decernimus[z], <S105, f. 43v> qui absente[a] adversario causam <SG670, p. 110b> suggesserit[b] [c] ante <N442, f. 32ra> utriusque[d] partis[e] iustam <E97, f. 34rb> discussionem[f]. Nec[g] hi[h],

---

181 k ea *korr. aus* a *Bcan4* **182** l *am Rande* dispiciunt *VD38* | m proponunt *O93;* postponunt *korr. aus* proponunt *V630* | n vanam *korr. aus* nam *O93* | o ducunt *korr. aus* dicunt *O93;* dicunt *VD38* | p enim *fehlt V630* | q in] et in *korr. aus* et *SG670* **185** r *am Rande* | s *am Rande* detrahat *VD38* **186** t quoinquinet *Bcan4* **188** u accusato *fehlt Bcan4* **191** v *am Rande drei Punkte N442* **192** w *am Rande* removemus *VD38* | x et *fehlt SG670; S105* **193** y omnino *V630; I83; SG670; Bcan4; E97; S105* | z *am Rande* iudicamus *VD38* **194** a abscente *P102* **195** b *am Rande* denunciaverit *VD38* | c suggesserit *korr. aus* gesserit *O93* | d utriusque *korr. aus* utrius *O93* **196** e patris *P102* | f *am Rande* inquisitionem *VD38* | g *am Rande* Nota *V630* | h hii *BII13*

185–186 Alterius…coinquinet] Isid. syn. II. no. 50. **191–192** Accusatores…submovemus] Ben. III. 108. (c. 96. conc. Afric. D.). Cf. Ben. II. 381. III. 307. c. 9. Angilr., Praef.7, Calist. 16, Steph. 7, Euseb. 2, Iul. 7, 12, Fel. II. pp. 12. xv., Dam. 14. **193–196** non…discussionem] int. c. 9. C. Th. XI. 39. aut Ben. III. 238. Cf. Iul. 12. **196–197** Nec…idonei] sec. int. c. 13 C. Th. XI. 39.. Cf. Anacl. 19, Iul. 12.

---

191 Accusatores] **Ps.-Remedius c. 30** (Rubrik: Ne absens accusetur et qui accusare non possint. Ex eadem epistola; 192 et *fehlt*; 193 omni] omnino; 213 ut *fehlt*); **Bonizo III,44**. **191–205** Accusatores…insidiandi] **Coll. trip. A 6,6** (*Rubrik*: Et post pauca, Accusatori non esse credendum qui absentem accusat; 191 vero *fehlt*; 195 suggesserit] suggerit; 204 omnes] omnes id est sacerdotes; 204 respuendi] respuendi aut accusandi); **Ivo, Decr. VI,315** (*Rubrik*: Et post pauca. Accusatori non esse credendum qui absentem accusat; 191: vero *fehlt*; 193 omni] omnino; 200 patres] patres id est sacerdotes; 204: omnes] omnes id est sacerdotes; 204: respuendi] respuendi aut accusandi). **191–253** Accusatores…dolum]‡ **Anselm v. Lucca III,13** (s. auch 126-160). **191–267** Accusatores…illaqueemur]‡ **Coll. Ans. ded. III,47**. **196–202** hi…censemus] **Anselm v. Lucca III,3**.

qui non sunt idonei, suscipiantur ad accusationem, et om<I83, f. 66va>nes,

I83: Qui videantur infames

qui adversus patres armantur[i],

BII13: quod infames domini sacerdotes accusare non possint

infames[j] [k] esse censemus[l].

Bcan4: De suspectis

Patres[m] enim omnes venerandi sunt, non respuendi <VD38, f. 59vb> aut[n] insidiandi[o].

I83: De suspectis

S105: Ne recipiantur qui cum inimicis morantur

Hi[p] vero, qui cum inimicis morantur aut, qui suspecti habentur, minime recipiantur, quia eorum aemulatio[q] lacerat etiam[r] innocentes.

I83: Quem murum sacerdotum statuerunt patres nostri

Hunc[s] murum[t] firmissimum[u] statuerunt patres nostri, et nos cum eis contra persecutores vestros, ut[v] hoc remedio eorum[w] pellantur[x] machinamenta[y], et[z] vos sanctiores et securiores famulari[a] [b] mereamini vestro salva[c]<P9629, f. 8r>[tori.

O93; V630; P9629; N442; I83; VD38 SG670, p. 110b

Ceterum[d] considerat impius iustum et quaerit[e], ut occidat[f] eum. Dominus non derelinquet[g] eum in

---

200 i armantor *I83* **202** j *am Rande* turpes repraehensibiles indigni ad accusationem *VD38* | k infame *VD38* | l *am Rande* iudicamus *VD38* **204** m *Vor* Patres *Rubrik* **205** n ac *SG670; Bcan4* | o *am Rande* insidiis affligendi *VD38* **208** p Hii *BII13* **209** q *am Rande* invidia *VD38* **210** r etiam] etiam in *P102* **212** s *am Rande* Nota *I83* | t murum *korr. aus* nimirum *BII13* | u fortissimum *E97* **213** v ut *fehlt SG670; S105;* ut] ut in *Bcan4* **214** w eorum *fehlt V630* | x *am Rande* repellantur *VD38* | y *am Rande* fraudes insidie *VD38* | z ut *korr. aus* et *SG670* **215** a *am Rande* servire *VD38* | b famulari *korr. aus* familiari *N442* **216** c *In P9629 ist der Rest des Briefes wegen Blattverlustes nicht überliefert.* **217** O93‡ *In P9629 ist der Rest des Briefes wegen Blattverlustes nicht überliefert.* **218** d *am Rande* q. *BII13* | e quęrat *P102* **219** f occidat *korr. aus* occidet *BII13* | g derelinquat *VD38;* derelinquid *Bcan4*

197–202 et… censemus] Procli ep. ad Domn. Ant. aut Ben. III. 374. aut c. 19 (bis) Angilr. Cf. Fab.18, Steph. 2, Iul. 12, Pelag. II. ep. 1. (Alex. 6, Steph. 13, Euseb. 5). **204–205** Patres… insidiandi] sec. Ben. I. 322. **208–209** Hi… recipiantur] Ben. III. 187. Cf. Iul. 12, Symm. syn. V, Ioh. I. pp. ep. 1. **212–214** Hunc… machinamenta] Cass. hist. trip. V. 29.

197–205 et… insidiandi] ; **Gratian C. VI, q. 1, c. 8** (*vgl.* 127-205).

manus[h] eius, et non condemnabit eum, cum iudicabitur illi. Exspecta dominum et custodi viam[i] eius, et <I83, f. 65va> exaltabit te, ut possideas terram, cum interibunt impii, videbis[j]. Vidi impi<SG670, p. 111a>um robustum[k] et fortissimum[l] sicut indigenam virentem et transivi, et ecce non erat, et quaesivi eum, et non est inventus[m]. Custodi simplicitatem et vide rectum, quia[n] erit in extremum[o] viro pax. Praevaricatores[p] interibunt pariter, et novissimum impiorum peribit[q]. Salus autem iustorum a domino, fortitudo eorum in tempore tribulationis, et auxiliabitur eis dominus et salvabit eos[r] et[s] eripiet[t] <VD38, f. 59ra> eos ab impiis et salvabit eos, quia[u] speraverunt[v] in eum[w]. Et alibi: Quid gloriaris in malicia[x] <V630, f. 32ra> tota[y] die. Insidias[z] cogitavit lingua tua quasi novacula tua[a] faciens dolum. Dilexisti maliciam super[b] benignitatem, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad devorandum, lingua dolosa, sed deus destruet te in sempiternum, terrebit et evellet te de tabernaculo et eradicabit te de terra viventium, et videbunt iusti et timebunt <I83, f. 65vb> et super eum ridebunt[c]. Ecce vir, <SG670, p. 111b> qui non posuit deum[d] fortitudinem suam, sed

---

220 h manus eius] manibus eius *korr. aus* manibus *BII13* **221** i vias *V630; P9629* **223** j videbunt *VD38; Bcan4; P102; BII13* **224** k *am Rande* fortem *VD38* | l fortis *VD38* **226** m inventus *korr. aus* inventus locus *VD38* **227** n quia *korr. aus* qu *P9629* o extremum *korr. aus* extremo *P9629;* extremo *VD38; Bcan4; P102* **228** p Praevaricatores] Praevaricatores autem *O93; V630; N442; I83; VD38; P9629; Bcan4; E97; P192; BII13* **229** q peribunt *I83; Bcan4; interibit, interlinear vel peribit E97* **231** r eos et eripiet eos ab impiis et salvabit eos *korr. aus* eos *BII13* s et *fehlt O93; V630; N442; I83; VD38; P9629; Bcan4; E97; P102* | t eripiet eos ab impiis et salvabit eos quia speraverunt in eum *korr. aus* quia speraverunt in eum eripiet eos ab impiis et salvabit eos *P102* **232** u quias *P9629* **233** v speraverunt *korr. aus* sperunt *N442* | w eo *N442* **234** x malicia] malicia potens Misericordia dei *O93; V630; N442; VD38; E97; P192; BII13;* malicia potens Misericordia dei] malicia potens *korr. aus* malicia potens Misericordia dei *P9629;* malicia potens *I83; Bcan4; E97* y tota die *fehlt I83* | z Indias *VD38* **235** a tua] acuta *O93; V630; N442; I83; VD38; P9629; Bcan4; E97; P192; BII13;* acuta *korr. aus* tua *SG670* **236** b super benignitatem] magis quam bonum *O93; V630; N442; VD38; P9629; E97; P192; BII13* **241** c ridebunt] ridebunt et dicent *korr. aus* ridebunt *P102* **242** d deo *Bcan4*

speravit in multitudine[e] divitiarum[f] suarum[g], confortatus <N442, f. 31vb> est in[h] insidiis[i] suis. Ego autem sicut oliva virens in domo dei, speravi in misericordia dei, in saeculum et in aeternum. Confitebor tibi in saeculum, quoniam[j] fecisti, et exspectabo nomen tuum, quoniam[k] bonum in conspectu misericordium[l] [m] tuorum.

De talibus enim insidiatoribus et accusatoribus servorum <BII13, f. 55vb> suorum loquitur dominus per prophetam dicens: Os tuum misisti ad[n] maliciam et[o] lingua tua concinnabat dolum, sedens adversus fratrem tuum loquebaris, in filium matris tuae fabricaveris[p] opprobrium. Haec fecisti et tacui, existimasti futurum[q] me similem tui? Arguam te et proponam[r] ante oculos tuos[s]. Intellegite haec, qui obliviscimini deum, ne forte rapiam[t] et non sit, qui liberet. Languentes[u] autem in isto conamine[v] notan<I83, f. 66vb>di sunt <S105, f. 44r> et[w] a talibus repellendi[x]. Tales enim membra <SG670, p. 112a> sunt diaboli, qui sursum atque deorsum pervolans quaerit, quos possit occidere[y], quos possit separare[z], quos possit devorare. Propter quam rem vigilandum est et armis caelestibus sumus muniendi[a],

---

243 e multitudinem *I83* | f divitiarum suarum] divitiae suae *O93; N442; VD38; P9629; E97;* misericordiae suae *V630;* divitiae suae, *interlinear* vel arum arum *E97* | g suarum *VD38* **244** h in insidiis] divitiis *V630* | i divitiis *V630;* insidiis *korr. aus* sidiis *S105* **247** j quia *I83* **248** k quoniam bonum *fehlt VD38* **249** l *am Rande* hoc est sanctorum quia die imitantur misericordiam *VD38* | m misercordium tuorum] misercordiarum tuarum *I83;;* misericordium tuorum *korr. aus* misericordiarum tuarum *SG670* **252** n ad *korr. aus* a *P102* **253** o et *fehlt P102; BII13* **255** p fabricabaris *V630; VD38; E97; P102; BII13;* fabricabaris *korr. aus* fabricabaras *SG670;* fabricabaras *S105* **256** q futurum me *korr. aus* futurum *O93;* futurum me *korr. aus* me futurum *V630* **257** r ponam *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | s meos, *interlinear* vel tuos *E97* **258** t rapiat *korr. aus* rapiam *V630; SG670;* rapiat *Bcan4; P102* **259** u *am Rande* infirmantes *VD38* | v *am Rande* labore certamine *VD38* **260** w et a *korr. aus* et *O93* **261** x repellendi *korr. aus* repellere *P102* **263** y occidere quos possit separare quos possit devorare *korr. aus* devorare *O93* **264** z seperare *korr. aus* superare *Bcan4;* separare *korr. aus* speparare *P102* **265** a *interlinear* protegendi *VD38*

252–259 Os…liberet] Ps. XLIX. 19-22. **262–265** qui…est] Flaviani episc. Constant. ep. 1. ad Leon. M. c. 1. vers. antiqu. (Leon. M. op. ed. Ballerin. 1, 758). Cf. Lib. 2.

ne in eius compedibus[b] [c] incidamus[d] aut eius foveis[e] illaqueemur[f] [g].

Bcan4: V

P102; BII13: V Ut sine strepitu concertationum[h] caritas custodiatur et veritas defendatur

[H. 5] Decet enim in talibus causis hoc maxime provideri[i], ut sine strepitu[j] concertationum[k] <VD38, f. 60ra> et caritas custodiatur et veritas defendatur, atque innocentes et[l] domini ministri illaesi[m] liberentur. De bonis ergo et legem domini[n] custodientibus fratribusque adiuvantibus et non nocentibus sed supportantibus[o] ait[p] [q] per prophetam dominus: Non sedi cum viris vanitatis et cum superbis non ingrediar[r]. Odivi ecclesiam pessimorum et cum impiis non sedebo. <VD38, f. 60rb> Lavabo in innocentia[s] palmas meas, <BII13, f. 56ra> et circuibo[t] altare[u] tuum, domine, ut clara voce praedicem laudem[v] et narrem[w] omnia mirabilia tua. Domine, dilexi habitaculum domus tuae et locum tabernaculi <V630, f. 32va> glo<SG670, p. 112b>riae tuae, ne apponas[x] [y] cum peccatoribus a<I83, f. 67ra>nimam meam[z], et cum viris[a] sanguinum vitam meam, in quorum <E97, f. 34va> manibus scelus[b] et dextera eorum repleta est muneribus[c]. Ego autem in simplicitate mea gradiar, redime[d] me et miserere[e] mei. Pes meus stetit in recto[f], in ecclesiis benedicam domino[g].

---

266 b *am Rande* vincula *VD38* | c compedes *VD38; P102; BII13* d *interlinear* corruamus *VD38* | e *interlinear* deceptionibus *VD38* **267** f *am Rande* constringamur *VD38* | g illaqueemur *korr. aus* inlaqueamur *V630;* illaqueamur *I83; Bcan4* **269** h concertationem *korr. aus* conceptionum *P102* **272** i *interlinear* procurari *VD38* | j *interlinear* sonitu *VD38* | k *interlinear* certaminum *VD38* **274** l et *fehlt I83* | m *am Rande* salvi sine lesione *VD38* **275** n dei *P102* **277** o *interlinear* sustinentibus *VD38* | p ait *korr. aus* at *VD38* | q ait per *korr. aus* ait *N442* **279** r egrediar *I83* **280** s innocentiam *SG670* **281** t circumibo *V630;* circumdabo *SG670; BII13; S105;* circumibo *korr. aus* cumibo *E97* | u altere *I83* **282** v laudem] laudem tuam *korr. aus* laudem *V630* **283** w enarrem *E97* **285** x *am Rande* coniungas *VD38* | y ponas *korr. aus* poenas *V630* **286** z meam] meam meam *N442* **287** a viri *I83; VD38* **288** b *am Rande* peccatum *VD38* **289** c munebus *I83* **290** d *am Rande* liberet *VD38* | e misere *N442* | f recto] via recta *V630; E97;* directo *I83* **291** g dominum *E97; P102*

271–273 Decet…defendatur] Leon. M. ep. 23. c. 2. (1, 765).
277–291 Non…domino] Ps. XXV. 4-12.

Concordent igitur cum omnibus dei sacerdotibus <Bcan4, f. 59r> haec[h] caritatis sententiae[i], in quibus vos fixos et firmos exsistere iudicamus[j]. Deus vos incolumes[k] custodiat[l], filii carissimi. Data XV Kal. Martii, Antonio[m] et Martio[n] vv. cc[o]. conss.]
O93, f. 12ra; V630, f. 32va; N442, f. 32 ra; I83, f. 67ra; VD38, f. 60ra; SG670, p. 112b; P9629, f. 8r; Bcan4, f. 59r; E97, f. 34va; P102; BII13, f. 56ra; S105, f. 44r

---

293 h hę *korr. aus* hęc *V630;* hae *VD38; SG670; E97; P102; S105* | i sententia *I83; Bcan4* **294** j iudicamus. Deus vos incolumes custodiat] iuvat *SG670; S105* **295** k *am Rande* sanos *VD38* | l custidiat *I83* **296** m antonino *I83* | n Marco *O93; V630; E97* | o claris *SG670*

294–295 Deus…carissimi] Greg. III. ep. ad Bonif. (int. ep. S. Bonif. no. 25. p. 68). Cf. Clem. 55, Bonif. II. exemp. prec. **295–296** Data…conss] Nota cons. fictit.